

- принцип комунікативності (виховання особистості в колективі, через колектив);
- принцип розвитку винахідливості, дитячої художньої творчості (формування творчого стилю життєдіяльності);
- принцип самореалізації (виявлення і актуалізація природних мотивів самореалізації особистості).

Таким чином, всі вищезазначені принципи доповнюють один одного і в цілому забезпечують цілеспрямований, послідовний, систематичний і водночас різнобічний вплив на розвиток особистості школяра. Професійні компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва в умовах музично-театральної діяльності збагачуються і розширюються. Вони складаються не тільки з базових музичних знань, але й театральних (театралізована імпровізація, розробка режисерських планів, сценаріїв музично-виховних заходів, проведення ігор-драматизацій тощо).

Музично-театральна діяльність сприяє перетворенню масового заходу на біфункціональну форму, яка має поліфункціональний вплив на учасників і глядачів: пізнавальний, аксіологічний, комунікативний, адаптивний та ін.

Музично-театральні заходи завжди поєднують у собі інформаційно-логічну та емоційну, образну лінії, яку характеризує особлива видовищність, яскравість, емоційність. Музично-театральна діяльність виступає одночасно як складний творчий метод організації театральної і музичної діяльності його учасників та має глибоке соціально-психологічне значення.

Враховуючи актуальність досліджуваної проблеми, у майбутньому варто детально вивчити і дослідити терапевтичне значення музично-театрального мистецтва та його роль у процесі соціалізації школярів.

Література

1. Алексеева Л. П. Интеграционные процессы в образовании и профессионализм преподавателей высшей школы. Содержание, формы и методы обучения в высшей школе: Аналитические обзоры по основным направлениям развития высшего образования. М.: НИИВО, 2003. Вып. 10. 52 с.
2. Дорошенко Т. Компетентісний підхід у системі підготовки майбутнього учителя початкової школи до майбутньої самореалізації. Молодь і ринок № 4 (63), 2010. С. 51-54.
3. Павленко В.В. Розвиток креативності молодших школярів: [монографія]/ за ред. проф. О.Є. Антонової. Житомир, 2017. С.5-8.
4. Онофрійчук Л.М., Сушкевич Л.В. Компетентісний підхід у підготовці майбутніх вчителів музичного мистецтва до педагогічної практики в середніх навчальних закладах. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. Київ-Вінниця, 2016. Вип. 46. С. 135-140.

УДК 373.2.015.31:78

М. Вацьо,

Заслужений працівник культури України,
доцент Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського

M.Vatsio,

Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi
State Pedagogical University

ВПЛИВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА НА СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКА

THE INFLUENCE OF MUSICAL ART ON THE FORMATION OF PRESCHOOLER'S PERSONALITY

Анотація. В статті розглядаються питання впливу музичного мистецтва на становлення особистості дошкільника. Аналізується поняття «художня культура особистості» в науковій літературі. Автор статті визначає необхідність нових підходів до ролі музики в житті дитини та розробки методик її інтегрування в освітній процес.

Ключові слова: дошкільний вік, художня культура, музичне мистецтво, методика М. Монтесорі, методика К. Орфа, методика Еміля Жак-Далькроза.

Annotation. The article considers the influence of musical art on the formation of the preschooler's personality. The concept of "artistic culture of personality" in the scientific literature is analyzed. The author of the article identifies the need for new approaches to the role of music in a child's life and the development of methods for its integration into the educational process.

Keywords: preschool age, art culture, musical art, M. Montessori method, K. Orff method, Emile Jacques-Dalcroze method

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими завданнями. Реформа системи освіти, яка стосується і дошкільників, висуває розвиток творчості дитини, як одне із пріоритетних завдань. Без цього неможливо виконати головні завдання дошкільної освіти, що розроблені у «Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні»: формування базиса особистої культури дитини через відкриття її світогляду у цілому і різнобічному. Сучасним критерієм педагогічної творчості працівників освіти є їх прагнення й уміння створити сприятливі умови для власної плідної співпраці з дітьми, що забезпечать вихованцям емоційний комфорт, саморозвиток, можливість самореалізуватися.

Головним пріоритетом для дошкільної освіти є розвиток дошкільника, становлення його як особистості. Залучення дітей у процес музичного виховання, яке має надзвичайно великий вплив на розвиток дошкільника завдяки інтеграції складових виховання є одним із шляхів формування основ художньої культури дітей цього віку.

Аналіз останніх наукових публікацій. Питанням неперервності та наступності дошкільної та початкової шкільної освіти присвячено чимало праць науковців в науково-педагогічній літературі (А. Богущ, О. Бухало, Є. Дехтяр, О. Коваленко, Т. Конівіцька, О. Мороз, О. Савченко, О. Шабаліна та ін.). В працях Ю. Бабанського, Ш. Лернера, М. Скаткіна, О. Савченко та інших доведено про необхідність і важливість створення сприятливих психолого-педагогічних умов. Наукові дослідження С. Горбенка, Н. Гузій, Н. Гуральник, А. Козир, Г. Кондратенко, Л. Куненко, Л. Масол, Г. Мельникової, О. Михайличенка, О. Олексюк, В. Орлова, О. Отич, Г. Падалки, Л. Паньків, О. Ростовського, Ю. Руденка, О. Рудницької, Р. Савченко, Т. Танько, В. Федоришина, О. Хижної, В. Шульгіної, О. Щолокової, Д. Юника та інших присвячені вивченню проблемних аспектів мистецької освіти в закладах дошкільної освіти.

Значна кількість дисертаційних досліджень (О. Аліксійчук, Л. Москальова, О. Сапожник, Т. Потапчук, В. Салко та ін.), в яких досліджуються особливості навчання та виховання дітей дошкільного віку засобами музичного мистецтва, свідчать про актуальність даної теми.

Мета статті. Дослідити та проаналізувати вплив музичного мистецтва на становлення особистості дошкільника.

Виклад основного матеріалу. Одним з найважливіших компонентів духовної культури є художня культура. Вона покликана формувати внутрішній світ особистості, сприяти розвитку людини як творця культурних цінностей. Мистецтво як форма художньо-образної інтерпретації дійсного і уявного являється ядром художньої культури. «Види мистецтва – література, театр, живопис, скульптура, архітектура, музика тощо завдяки використанню різноманітних засобів виразності освоюють дійсність у формі неповторно-індивідуального художнього образу. Ці форми можуть бути різними – від метафоричної до реалістичної, та вони завжди відображають долю людей і народів, ідеї і проблеми свого часу» [4, с. 107].

Складовою культури є мистецтво, що «програмує» й передає особистісне емоційне ставлення до суспільства, людей, оточуючого світу, самого себе. У мистецтві кожна людина відкриває для себе нові грані пізнання.

Художня культура є одним з найважливіших компонентів культури як сукупності створених людством цінностей.

На думку О. Рудницької художня культура – це «сукупність процесів і явищ духовно-практичної діяльності людини, котра створює, розповсюджує і опановує твори мистецтва. Вона має поліфункціональний, культуротворчий характер, обумовлений її впливом на особистість» [8, с. 27]

Головною метою музичного виховання дошкільників є формування музичної культури дітей як важливої й невід'ємної складової їхньої духовної культури. Музичне виховання тісно пов'язане з моральним, розумовим, естетичним вихованням громадянина.

У старшому дошкільному віці дитина глибше сприймає твори мистецтва, у розвивається музичний слух, вона виявляє здатність помічати й емоційно відгукуватися на виразально-зображувальні засоби творів музичного мистецтва, пояснювати особливості, давати оцінку творам музичного мистецтва.

У життєдіяльності дошкільників музичне мистецтво відіграє дуже вагомий роль. Вихователь, використовуючи музичні вправи, за допомогою яких супроводжується засвоєння елементарних логіко-математичних уявлень, допомагає дошкільникам не тільки побачити, а й почути, «відчути на дотик» кількість, встановити взаємозв'язок, як від збільшення виконавців зростає насиченість звучання, або навпаки, вправлятися в орієнтуванні у часовому ряді – «після», «перед», «між».

Під час занять з розвитку мовлення використання музичних вправ та ігор сприяє кращому розумінню різниці між голосними та приголосними звуками, твердими і м'якими приголосними, ритміки вірша, полегшенню й урізноманітненості процесу навчання читання.

Супроводжуючи процес образотворчої діяльності дітей музичними фрагментами, розвивається фантазія, пробуджуються переживання і думки, посилюються візуальні образи. Правильно підібрана музика допомагає сконцентруванню уваги дошкільників, налаштуванню на роботу над малюнком. Завдяки слуханню ритмічних музичних творів діти дошкільного віку наносять однакові художні зображення через рівні відстані. Музика спроможна бути регулятором рухової діяльності руки. В процесі занять з малювання супровід музики з різним ритмом допомагає уповільнити рух руки у квапливих дітей, і навпаки, пришвидшити його у повільної.

Аналізуючи світову педагогіку ми можемо навести декілька відомих концепцій музичного виховання дітей, які можуть бути використані для розробки різних програм і методик.

Вперше у педагогічній системі Марії Монтессорі було описано те, як легко і невимушено заохотити дітей до знайомства зі світом музики.

На думку Марії Монтессорі, однією з обов'язкових складових цілісного гармонійного розвитку дітей є музичне виховання. Воно відповідає загальним принципам її педагогічної системи (свобода вибору, контроль помилок, різновікові групи, самостійність дій дітей, відсутність мотиву змагання та ін.). Для виконання завдань музичного виховання педагогіка музичного виховання Марії Монтессорі пропонує спеціальні розвивальні заняття, а також різноманітні музичні матеріали, які інтегровані в середовище і завжди доступні дітям [3, с. 22].

Метод музичного виховання Марії Монтессорі складається з:

- «уроків тиші»;
- розвитку відчуття ритму;
- розвитку слуху за допомогою дидактичних сенсорних Монтессорі -матеріалів;
- створення музики і гра на музичних інструментах;
- вокального розвитку;
- вивчення нотної грамоти [6, с. 4].

Систему дитячого музичного виховання, максимально наближену до можливостей та інтересів звичайної дитини розробив К. Орф. Її ключові позиції актуальні і в наш час. Серед головних:

- ставлення до дитини як до самостійної особистості, поважати її та приймати будь-які її індивідуальні вияви;
- створення на занятті атмосфери гри; дотримання принципу «Для дитини, а не над нею» [10, с. 22].

«Орфівська концепція музичного виховання має назву «Елементарне музикування», де «елементарне» означає первинне (просте, доступне). – зазначає Г. Гац. – Під «музикуванням» К. Орф розумів глибокий зв'язок музики, рухів та мовлення, цей зв'язок є природним. Таким чином: об'єднання музики, слова і рухів створює сутність занять за принципами К. Орфа. Задумане ним навчання дітей імпровізаційному музикуванню – це особистісно- орієнтований підхід до організації навчально-виховного процесу, спрямований на розвиток пізнавальної активності кожної дитини. Діти

мають можливість на кожному занятті виявити своє внутрішнє Я, не підкорюючись загальноприйнятим «шаблонам», створювати та втілювати художні образи, постійно граючись» [3, с. 22]. Захоплення дітей таким музикуванням, їх бажання грати та співати є настільки сильним, що вони не помічають тієї навчальної роботи, яка проводиться з ними в процесі музикування.

Найперші дитячі музичні враження К. Орф пов'язує з ритмами життя, голосами природи, які лише поступово наближаються до пісні, до музичних композицій. Вивчення шедеврів музичної культури відбувається через засвоєння музичного фольклору. Саме тому народне мистецтво, пісня, танок незамінні в музично-естетичному розвитку дітей. Важливо зберегти його безпосередність, доступність, первісність, яка дасть змогу дитині не тільки виконавчо засвоїти певний репертуар, а й відчувати багатство збереженої мови свого народу [2, с.4].

Музичний фольклор, запропонований К. Орфом залежно від його складності демонструє: від двозвучного поклику зозулі через тризвучні мелодії, поспівки до пентатонічних побудов.

Збереження національного колориту музичного матеріалу підсилює роботу дитячого уявлення, активізує творче сприйняття, потребує власного трактування, смислової інтерпретації пісень та п'єс, які виконуються. Дослідники педагогічної спадщини К.Орфа підкреслюють, що партитури «Шульверка» часто створюють мальовничі сценки-картинки з використанням різноманітних зображальних прийомів в інструментальних партіях, що захоплюють дітей дотепним наслідуванням природі.

Педагогічна ідея Орфа полягає у тому, щоб підвести дітей до самостійного створення музики та супроводу до рухів хоча б у найпростішій, елементарній формі. Характер музики для дитячих інструментів народжується з самої гри на них. Важливе значення має імпровізаційна техніка, що виникає на цій основі. Імпровізаційні вправи дають змогу дошкільникам безпосередньо виявити себе в музиці. Елементарні музичні вправи підводять до витоків музики, її первісних форм [10, с.34].

Елементарна музика – це ще не музика сама по собі. Вона пов'язана з рухом, танком та словом, її потрібно створювати самому, до неї треба включатися не як слухачу, а як її учасникові. Вона не повинна бути спеціально усвідомлена, їй не відомі великі форми архітекτονіки. Зона пов'язана з невеликими хоровими формами, з остинато та простим видом рондо. Елементарна музика живиться земними соками, природно пов'язана з рухом людського тіла; кожен здатний її вивчити й пережити [10, с. 36].

Основні принципи системи К. Орфа можуть бути органічною складовою частиною музично-естетичного виховання у дитячих закладах дошкільної освіти. Музична пам'ять дитини, спонтанність, прагнення наслідувати вихователя прискорюють процес розвитку, який може уповільнюватись, якщо педагог не використовує творчі методи роботи. Вони паралізують природжений смак до щирого й своєрідного вираження, в якому виявляється й формується людська особистість.

Дитяча лічилочка, наприклад, є найкоротшою, ритмічно організованою і водночас логічною музичною «одиницею», що складається з окремих ритмічних формул (віршованих рядків, окремих слів). Лічилочки, таким чином, є методично найзручнішим матеріалом для початкового етапу роботи з групою дітей старшого дошкільного віку.

Ознайомлення з найпростішими ритмічними побудовами – не єдине завдання, яке вирішується у процесі роботи з лічилочками. Вони можуть слугувати за благодатний ґрунт і для того, щоб діти засвоїли (звичайно на елементарному рівні), наприклад, поняття «інтерпретація» у музичному мистецтві: лічилочку можна вимовляти по-різному (повільно й чітко, скоромовкою, виразно і не дуже, голосно й тихо тощо). Одну з фундаментальних у музичному виконавстві естетичних закономірностей (варіантна множинність інтерпретації музичного твору) діти можуть з успіхом «проілюструвати» і, головне, усвідомити, зрозуміти (з урахуванням можливостей їхнього музичного сприйняття) вже на першому етапі роботи за допомогою лічилок. Такою роботою нехтувати не слід: саме вона створює міцний ґрунт, формує необхідні вміння й навички для виконання у подальшому складніших завдань. З перших занять слід починати також елементарні імпровізовані рухи. Музика стимулює рухові імпульси, розвиває дитячу фантазію й у цьому напрямку. Про необхідність поєднувати з рухом різноманітні вправи потрібно пам'ятати навіть у тих випадках, коли з цього приводу немає прямих вказівок у методичних рекомендаціях [7, с. 15].

Розглянемо і систему ритмічно-музичного виховання Еміля Жак-Далькроза, яку він створив, враховуючи потребу дітей у русі. Він помітив, що рухаючись разом з музикою і правильно реагуючи на її ритм, діти, натхненні радістю від відчуття фізичної розкутості і свободи, отримують естетичне задоволення, активно відпочивають, розвивають свої психомоторні здібності. Уже з перших занять за системою музично-ритмічного виховання Еміля Жак-Далькроза діти легко осягають, що таке ритмічна пульсація, темп, акценти, динаміка, музичне фразування, оскільки пов'язують свої слухові уявлення із конкретним рухом [3, с. 23].

На думку Еміля Жак-Далькроза, музично-ритмічне виховання дає змогу: виховувати в дітях творчих, фізично і емоційно сильних особистостей; розвивати у дітей внутрішньо-чуттєвий світ; формувати їхні морально-ціннісні переживання; спонукати їх до активної пізнавальної діяльності; закладати в дітях основу їхньої життєвої сили [5, с. 7].

Вимоги до рівня розвиненості, вихованості й навченості дітей дошкільного віку, відповідно до «Закону про дошкільну освіту», визначаються Базовим компонентом дошкільної освіти. Завдяки компетентнісному підходу та чіткому визначенню змісту освітніх ліній, які спрямовують дошкільну освіту на формування базису особистісної культури дошкільнят через відкриття їм світу в цілісності та різноманітності. Ці вимоги реалізуються програмами та навчально-методичним забезпеченням, які затверджені Міністерством освіти і науки України в установленому порядку.

Аналізуючи сутність музичної змістової лінії Базового компонента дошкільної освіти ми з'ясували, що в результаті музичного навчання, виховання та розвитку дошкільники повинні: мати уявлення про вокальну та інструментальну музику, основні музичні жанри (пісня, танець, марш); охоче слухати і оцінювати музичні твори, перейматися емоціями і почуттями; виразно співати дитячі пісні; володіти елементарною технікою виконання хороводів, танків, музичних ігор, рухів; відтворювати на дитячих музичних інструментах прості ритмічні мелодії, мати досвід індивідуального та колективного виконання музичного твору. Виявляти музикальність, уміти передавати настрій, емоції, почуття через музично-рухову і пісенну творчість, музикувати; виявляти елементарні уміння музичної інтерпретації, варіювання, імпровізації. Творчо співпрацювати з дітьми і дорослими заради спільного успіху в музично-театралізованих розвагах і святах [1, с. 15]

Організуючи навчально-виховну діяльність із дошкільниками, музичні керівники та вихователі спираються на навчальні програми та методичні рекомендації, затверджені Міністерством освіти і науки України. Серед чинних програм на 2019-2020 рр. слід назвати такі: «Впевнений старт. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку» (За загальною науковою редакцією Т. О. Піроженко); «Соняшник. Комплексна програма розвитку, навчання і виховання дітей дошкільного віку» (авт. Л. Калуська); «Українське дошкілля. Програма розвитку дитини дошкільного віку» (автор О. Білан); «Дитина. Програма виховання і навчання дітей від 2 до 7 років» (науковий керівник О. Проскура, автори Л. Кочина, В. Кузьменко, Н. Кудикіна); «Українське дошкілля», програма розвитку дитини дошкільного віку (автори О. Білан, Л. Возна, О. Максименко та ін.); «Дитина в дошкільні роки. Комплексна додаткова освітня програма» (науковий керівник К. Крутій); «Радість творчості» (автори Р. Борщ, Д. Самойлик).

Висновки і перспективи подальших розробок. Аналізуючи наукові дослідження та досвід видатних педагогів ми прийшли до висновку, що любов до музики, прищеплена в дитинстві, може стати основою подальших досягнень та успіхів дитини. Включення музичного мистецтва в навчально-виховний процес закладів дошкільної освіти відкриває широкий шлях до інтенсивного розвитку сенсорних здібностей, чуттєвого сприйняття, створює надійну основу для становлення й подальшого розвитку всіх пізнавальних процесів, вдалого поєднання в них емоційного і раціонального, може стати частиною духовного життя людини у майбутньому. Тому музичне виховання потребує подальшого розгляду та дослідження, оскільки музика є одним із сильних засобів впливу, і має високий потенціал у формуванні основ художньої культури дітей дошкільного віку.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Наук. керів.: А. М. Богущ, Київ: МЦФЕР–Україна, 2012. 26 с
2. Внедрение концепции Карла Орфа в музыкальную деятельность современного детского сада. *Бібліотека вихователя дитячого садка.* 2007. №7. С.2–6.

3. Гац Г., Добринюк Л. Музичне виховання як невід'ємний чинник гармонійного розвитку дітей дошкільного віку. *Педагогічний часопис Волині*. №2(5). 2017. С. 21-26.
4. Герчанівська П.Е. Культурологія: термінологічний словник. Київ: Національна Академія керівних кадрів Культури і мистецтв, 2015. 485с.
5. Завалко К. Музично-ритмічне виховання за системою Еміля Жак-Далькроза. *Музичний керівник*. 2012. № 11. С. 4-9
6. Завалко К. Особливості музичного виховання у педагогічній системі Марії Монтесорі. *Музичний керівник*. 2012. 11. С. 4-9.
7. Куришев Є. В., Куришева Л. К. Система музично-естетичного виховання К. Орфа та сучасність. *Мистецтво в школі*: зб. ст. Вип. 1. Київ: Обрій, 2001. С. 13-18/
8. Основи викладання мистецьких дисциплін / за ред. О. Рудницької. Київ: Освіта, 2000. 183 с.
9. Тимошук С. В. Музично-дидактичні ігри в ДНЗ (за системою К. Орфа). *Обдарована дитина*. 2013. № 10. С. 30-37.
10. Тимошук С. В. Розвиток творчості дитини засобами музичної діяльності: за принципами концепції музичного виховання К. Орфа. *Обдарована дитина*. 2013. № 5. С. 22-34.

УДК: 378:37.011.3-051:7.071.2:316.46

Н. Гетманець,
аспірант ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
N. Hetmanets,
South Ukrainian National Pedagogical University
named after K. D. Ushynsky

**ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ЯК НЕОБХІДНОЇ
СКЛАДОВОЇ ДИРИГЕНТСЬКО - ХОРОВОЇ ПІДГОТОВКИ**

**FORMATION OF LEADERSHIP QUALITIES
FUTURE TEACHERS OF MUSIC ART AS A NECESSARY COMPONENT
CONDUCTING AND CHORAL TRAINING**

Анотація. У статті розглянуто феномен «лідерство» та «лідерські якості» як необхідна складова диригентсько-хорової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. Також виявлені необхідні компоненти та педагогічні умови процесу диригентсько-хорової підготовки для формування лідерських якостей.

Abstract. In the statistic, the phenomenon of "leadership" and "leadership" is recognized as it is necessary to store the conducting-choral training of the maybout teachers of musical art. Likewise, the necessary components and pedagogical concepts have been identified in the process of conducting-choral training for the formation of leaders.

Ключові слова: «лідерство», «лідерські якості», «учитель музичного мистецтва», «диригентсько-хорова підготовка».

Key words: "leadership", "leaders", "teacher of musical art", "choir-conductor training".

Постановка проблеми та обґрунтування актуальності проблеми. На сучасному етапі розвитку освітнього процесу музично-педагогічна освіта в Україні потребує амбітних фахівців, які могли би працювати активно, та з високою професійною майстерністю.

Протягом тривалого часу науковці звертають увагу на необхідність формування лідерства серед зростаючого покоління для побудови більш якісного освітнього процесу в закладах вищої освіти.

Необхідність модернізації підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва має підґрунтя наступними засадами: Закон України про вищу освіту (2014) з оновленням у 2018 р., стратегією інноваційного розвитку освіти України на 2010-2020 р. (2012) та ін.